SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 26. maja 2011*

V zadevi C-293/10,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Landesgericht Innsbruck (Avstrija) z odločbo z dne 22. aprila 2010, ki je prispela na Sodišče 14. junija 2010, v postopku

Gebhard Stark

proti

D.A.S. Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi J.-C. Bonichot, predsednik senata, K. Schiemann, L. Bay Larsen, sodnika, C. Toader (poročevalka) in A. Prechal, sodnici,

generalna pravobranilka: V. Trstenjak,
sodni tajnik: A. Calot Escobar,

* Jezik postopka: nemščina.

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za G. Starka H. Kofler, odvetnik,

– za D.A.S. Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG E. R. Karauscheck, odvetnik,

– za avstrijsko vlado E. Riedl, zastopnik,

– za Evropsko komisijo K.-Ph. Wojcik in N. Yerrell, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalne pravobranilke, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 4(1) Direktive Sveta z dne 22. junija 1987 o usklajevanju zakonov in drugih predpisov o zavarovanju stroškov postopka (87/344/EGS) (UL L 185, str. 77).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med zavarovalnico D.A.S. Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG (v nadaljevanju: D.A.S.) in G. Starkom, ki se nanaša zlasti na veljavnost klavzule v splošnih pogojih zavarovanja stroškov postopka, ki zavarovatelja pooblašča, da svoje storitve iz naslova tega zavarovanja omeji na povračilo zneska, ki ga običajno zahteva odvetnik s sedežem na območju sodišča, ki odloča v zadevi, ki spada na področje uporabe navedenega zavarovanja.

Pravni okvir

Ureditev Unije

3 V enajsti uvodni izjavi Direktive 87/344 je navedeno:

„ker interes oseb, ki so sklenile zavarovanje stroškov postopka, predpostavlja, da mora zavarovanec imeti možnost izbire odvetnika ali druge osebe, ki je skladno z nacionalno zakonodajo ustrezno usposobljena, in sicer v vsakem sodnem ali upravnem postopku ter vedno, kadar pride do navzkrižja interesov“.

4 Člen 1 te direktive določa:

„Namen te direktive je uskladiti določbe zakonov in drugih predpisov o zavarovanju stroškov postopka […], da bi tako olajšali učinkovito izvajanje svobode ustanavljanja ter v največji možni meri preprečili vsako navzkrižje interesov, ki bi bilo posledica zlasti dejstva, da zavarovatelj krije drugo osebo ali krije osebo tako glede stroškov

postopka kot glede katere koli druge zavarovalne vrste […], ter da bi v primeru takšnega konflikta nastalo situacijo lahko razrešili.“

5 Člen 2(1) navedene direktive določa:

„Ta direktiva se uporablja za zavarovanje stroškov postopka. Tovrstno zavarovanje pomeni, da podjetje proti plačilu premije nosi stroške pravnih postopkov in nudi druge storitve, ki so neposredno povezane z zavarovalnim kritjem, in sicer zlasti z namenom:

– zagotovitve nadomestila za izgubo, materialno škodo ali telesno poškodbo, ki jo utrpi zavarovanec, in sicer bodisi z zunajsodno poravnavo bodisi v civilnem ali kazenskem postopku,

– obrambe ali zastopanja zavarovanca v civilnih, kazenskih, upravnih ali drugih postopkih ali v zvezi z vsako terjatv[ij]o zoper nje[ga].“

6 Člen 4(1) iste direktive določa:

„Vsaka pogodba o zavarovanju stroškov postopka izrecno priznava, da:

(a) če se terja odvetnik ali druga glede na nacionalno zakonodajo ustrezno usposobljena oseba, brani, zastopa ali služi interesom zavarovanca v katerem koli sodnem ali upravnem postopku, ima takšen zavarovanec svobodno izbiro odvetnika ali druge osebe;

(b) zavarovanec prosto izbira odvetnika ali, če to želi in v kolikor to dovoljuje nacionalna zakonodaja, vsako drugo ustrezno usposobljeno osebo za zastopanje njegovih interesov v primeru navzkrižja interesov."

Nacionalna ureditev

7 V skladu s členom 23(1) zakona o odvetniški tarifi (Rechtsanwaltstarifgesetz, v nadaljevanju: RATG) se za plačilo nekaterih dodatnih storitev odvetnika v civilnopravnih sporih obračuna enotna pavšalna nagrada.

8 V skladu členom 23(5) RATG pa je treba del enotne nagrade, ki se nanaša na te storitve, podvojiti, če opravlja odvetnik storitev v kraju zunaj sedeža svoje pisarne.

9 Avstrijski zakonodajalec je člen 4 Direktive 87/344 prenesel s členom 158k zakona o zavarovalnih pogodbah (Versicherungsvertragsgesetz, v nadaljevanju: VersVG), ki določa:

„1. Zavarovanec lahko za svojega zastopnika v sodnem ali upravnem postopku prosto izbere osebo, ki je poklicno usposobljena za zastopanje strank. Poleg tega lahko zavarovanec zaradi varstva svojih drugih pravnih interesov ob navzkrižju interesov z zavarovateljem prosto izbere odvetnika.

2. V zavarovalni pogodbi je lahko določeno, da mora zavarovanec za zastopnika v sodnem ali upravnem postopku izbrati samo osebo, ki je poklicno usposobljena za zastopanje strank in ima sedež pisarne v kraju sodnega ali upravnega organa, pristojnega za izvedbo postopka na prvi stopnji. Če ni vsaj štirih takih oseb s sedežem pisarne v tem kraju, se mora pravica izbire razširiti na osebe na območju tistega Gerichtshof erster Instanz [(sodišče prve stopnje)], na katerem ima sedež omenjeni organ.

[…]“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

10 G. Starka in zavarovalnico D.A.S. je od leta 1997 zavezovala pogodba o zavarovanju stroškov postopka. Ta je obsegala med drugim tudi sodno varstvo pred delovnim sodiščem za delovnopravne spore in dodatno storitev zavarovanja stroškov postopka za osebe, ki dodatno delajo kot samozaposlene osebe.

11 Ta pogodba je temeljila na splošnih pogojih za zavarovanje stroškov postopka (Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung) iz leta 1997 (v nadaljevanju: ARB 97). Klavzula 10 teh splošnih pogojev, ki izvira neposredno iz člena 158k VersVG, določa:

„(1) Zavarovanec lahko za svojega zastopnika v sodnem ali upravnem postopku prosto izbere osebo, ki je poklicno usposobljena za zastopanje strank (odvetnik, notar itd.). Zavarovatelj je dolžan opozoriti zavarovanca na njegovo pravico do

izbire takoj, ko ta zahteva zavarovalno kritje za uvedbo sodnega ali upravnega postopka.

[…]

(3) Pravica do izbire [svojega zastopnika] v skladu s točko 1 […] se nanaša le na osebe, ki imajo sedež svoje pisarne v kraju sodišča ali upravnega organa, ki je pristojen za postopek na prvi stopnji. Če nimajo v kraju sodišča ali upravnega organa najmanj štiri take osebe sedeža svoje pisarne, se razširi pravica do izbire na osebo, ki ima sedež pisarne na območju pristojnega Landesgericht [(deželno sodišče)] in je pooblaščena za zastopanje.

[…]“

12 Iz predložitvenega sklepa je razvidno, da je Oberster Gerichtshof (vrhovno sodišče) v sodbi z dne 16. decembra 2009 načeloma priznalo cilje, ki jim sledi člen 158k(2) VersVG, razsodilo pa je, da je treba točko 3 navedene klavzule 10 razlagati tako, da lahko zavarovanec izbere tudi odvetnika s sedežem „zunaj območja sodišča“, če se ta zaveže, da bo svoje stroške in nagrade obračunal kot odvetnik s sedežem v kraju, v katerem ima sedež pristojno sodišče prve stopnje.

13 G. Stark prebiva v Landecku (Avstrija), kraju, ki je od Dunaja oddaljen približno 600 kilometrov. Skupaj s štirimi drugimi osebami je 24. marca 2006 pri Arbeits- und Sozialgericht Wien (delovno in socialno sodišče na Dunaju) vložil tožbo proti svojemu nekdanjemu delodajalcu. Za zastopanje pred tem sodiščem so G. Stark in druge tožeče stranke po svoji izbiri pooblastili odvetnika z odvetniško pisarno v Landecku.

14 Zavarovalnica D.A.S. je z dopisom z dne 8. maja 2006, naslovljenim na tega odvetnika, potrdila, da bo krila stroške sodnega postopka pred Arbeits- und Sozialgericht Wien, pojasnila pa je, da bo svoje kritje omejila na stroške, ki jih običajno zaračuna odvetnik s sedežem v kraju sedeža tega sodišča.

15 Odvetnik G. Starka je prek elektronske pošte istega dne odgovoril, da ne bo izdal računa v skladu s tarifo odvetnika z odvetniško pisarno na območju sodišča, saj naj bi bili stroški sodnih obravnav na Dunaju za njegovo pisarno zelo visoki.

16 Med obravnavo 4. julija 2008 pred Arbeits- und Sozialgericht Wien so stranke tega postopka sklenile sodno poravnavo.

17 Zavarovalnica D.A.S. je odvetniku G. Starka plačala znesek 5782,19 EUR, ki ustreza stroškom in nagradam – za storitve v okviru tega postopka – odvetnika s sedežem na območju Arbeits- und Sozialgericht Wien, ki niso izračunani glede na enotno dvojno nagrado, določeno v členu 23(5) RATG, temveč glede na enotno enojno nagrado na podlagi člena 23(1) RATG. Ta znesek naj ne bi ustrezal celotnemu znesku stroškov in nagrad, ki jih je G. Starku zaračunal njegov odvetnik.

18 Zavarovalnica D.A.S. je 27. februarja 2009 pri Bezirksgericht Landeck (okrajno sodišče v Landecku) proti G. Starku vložila tožbo za plačilo premije 211,46 EUR, dolgovane na podlagi pogodbe o zavarovanju stroškov postopka, ki sta jo sklenila.

19 G. Stark je zoper ta zahtevek vložil ugovor pobotanja na podlagi nasprotne terjatve 3000 EUR, ki ustreza znesku, ki naj bi mu pri uporabi enotne dvojne nagrade, določene v členu 23(5) RATG, ostal dolgovan za stroške storitev odvetnika, ki ga je zastopal

v postopku pred Arbeits- und Sozialgericht Wien. Tako je postavil vprašanje, ali je treba v okviru zavarovanja stroškov postopka, sklenjenega z zavarovalnico D.A.S., upoštevati razliko med enotno enojno nagrado in enotno dvojno nagrado za storitve njegovega odvetnika v zvezi s petimi obravnavami pred tem sodiščem. V utemeljitev tega ugovora je trdil, da sta člen 158k(2) VersVG in klavzula 10, točka 3, ARB 97 v nasprotju s pravom Unije.

20 Bezirksgericht Landeck je ugodilo zahtevku zavarovalnice D.A.S. in zavrnilo ugovor pobotanja, ki ga je vložil G. Stark, ter mu zato naložilo, naj zavarovalnici D.A.S. plača 211,46 EUR skupaj z obrestmi. Bezirksgericht Landeck je v sodbi menilo, da pravo Unije ne nasprotuje uporabi člena 158k(2) VersVG, ki naj ne bi omejeval svobode izbire, temveč naj bi določal zgolj denarno omejitev za odvetnika „zunaj območja sodišča".

21 G. Stark je zoper to sodbo pri predložitvenem sodišču vložil pritožbo, pri čemer je ponovno trdil, da člen 4 Direktive 87/344 nasprotuje uporabi navedenega člena 158k(2).

22 V teh okoliščinah je Landesgericht Innsbruck prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 4(1) Direktive 87/344/EGS razlagati tako, da nasprotuje členu 158k(2) VersVG in na njem temelječi klavzuli v splošnih pogojih zavarovanja zavarovatelja, ki sklepa zavarovanje stroškov postopka, da se v zavarovalni pogodbi lahko dogovori, da zavarovanec za svoje zastopanje v sodnem ali upravnem postopku lahko izbere le takšne osebe, ki so poklicno usposobljene za zastopanje strank in imajo […] pisarn[o]

v kraju sodišča ali upravnega organa, ki je pristojen za postopek, ki ga je treba izvesti na prvi stopnji?“

Vprašanje za predhodno odločanje

23 Landesgericht Innsbruck z vprašanjem v bistvu sprašuje, ali člen 4(1) Direktive 87/344 nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero se lahko dogovori, da lahko zavarovanec za svoje zastopanje v sodnem ali upravnem postopku izbere le osebo, ki je za to poklicno usposobljena in ima pisarno v kraju sedeža sodišča ali upravnega organa, ki je pristojen za postopek na prvi stopnji.

Dopustnost

24 Avstrijska vlada meni, da je predloženo vprašanje hipotetično, saj naj izid postopka ne bi bil odvisen od odgovora na to vprašanje, glede na to, da naj toženi stranki ne bi bila dejansko omejena pravica do svobodne izbire odvetnika.

25 V zvezi s tem je v skladu z ustaljeno sodno prakso predlog za sprejetje predhodne odločbe o vprašanju, ki ga postavi nacionalno sodišče, mogoče zavrniti le, kadar je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nikakršne zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, kadar gre za hipotetičen problem ali kadar Sodišče nima na voljo potrebnih dejanskih in pravnih elementov, da bi lahko koristno

odgovorilo na postavljena vprašanja (glej zlasti sodbo z dne 24. junija 2008 v zadevi Commune de Mesquer, C-188/07, ZOdl., str. I-4501, točka 30).

26 Toda kot je navedeno v točkah od 18 do 21 te sodbe, je rešitev spora v glavni stvari odvisna prav od vprašanja, ali je to, da G. Starku niso bili povrnjeni vsi stroški in nagrade, ki jih je zaračunal njegov odvetnik, medtem ko bi bili ti povrnjeni, če bi si izbral odvetnika s sedežem na Dunaju, skladno s členom 4(1) Direktive 87/344.

27 Razlaga te določbe prava Unije je torej nujna, da bi lahko predložitveno sodišče odločilo v sporu o glavni stvari. Ugovor nedopustnosti, ki ga je podala avstrijska vlada, je zato treba zavrniti.

Vsebinska presoja

28 Poudariti je treba, da je tako iz enajste uvodne izjave Direktive 87/344 kot iz člena 4(1) te direktive razvidno, da interes oseb, ki so sklenile zavarovanje stroškov postopka, predpostavlja, da mora zavarovanec imeti možnost izbire odvetnika ali druge osebe, ki je skladno z nacionalno zakonodajo ustrezno usposobljena, in sicer v vsakem sodnem ali upravnem postopku.

29 Sodišče je v zvezi s tem že razsodilo, da je ta določba, ki določa prosto izbiro zastopnika, splošna in zavezujoča (glej v tem smislu sodbo z dne 10. septembra 2009 v zadevi Eschig, C-199/08, ZOdl., str. I-8295, točka 47).

30 Iz tega je razvidno, da z nacionalno ureditvijo, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, v skladu z razlago, ki jo je ta ureditev dobila s sodbo Oberster Gerichtshof z dne 16. decembra 2009 iz točke 12 te sodbe, te proste izbire ni mogoče omejiti zgolj na odvetnike z odvetniško pisarno v kraju, v katerem je sodišče ali organ, pristojen za postopek na prvi stopnji, ali zgolj na odvetnike, ki se zavežejo, da bodo zaračunali svoje stroške in nagrade tako, kot bi jih prvonavedeni.

31 Toda Sodišče je v točkah 65 in 66 zgoraj navedene sodbe Eschig ugotovilo, da cilj navedene direktive ni popolna uskladitev pravil, ki veljajo za pogodbe o zavarovanju stroškov postopka, tako da države članice v trenutnem stanju prava Unije ostajajo svobodne pri določanju ureditve, ki velja za navedene pogodbe, če je ta v skladu s tem pravom in zlasti s členom 4 Direktive 87/344.

32 Vprašanje obsega kritja stroškov, povezanih s posredovanjem zastopnika, ki se obravnava v postopku v glavni stvari, tako v tej direktivi ni izrecno urejeno. Niti določbe niti uvodne izjave te direktive namreč ne omogočajo sklepa, da je z navedeno direktivo urejena določitev zneska, ki ga mora zavarovatelj, ki sklepa zavarovanje stroškov postopka, izplačati za kritje stroškov, ki jih priglasi oseba, pooblaščena za zastopanje zavarovanca.

33 Svoboda izbire v smislu člena 4(1) Direktive 87/344 tako ne vključuje obveznosti držav članic, da zavarovatelju v vsakem primeru naložijo popolno kritje stroškov, priglašenih v okviru zastopanja zavarovanca, neodvisno od tega, kje ima sedež oseba, poklicno usposobljena za zastopanje tega zavarovanca, glede na sedež sodišča ali upravnega organa, pristojnega za obravnavanje spora, če tej svobodi ni odvzeto bistvo. Tako bi bilo, če bi omejitev kritja teh stroškov zavarovancu *de facto* onemogočila

razumno izbiro svojega zastopnika. Vsekakor morajo nacionalna sodišča, če odločajo o tem vprašanju, preveriti, ali ni podana tovrstna omejitev.

34 Poleg tega nacionalna ureditev, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ne izključuje svobode pogodbenih strank, da se dogovorijo, da zavarovanje stroškov postopka zajema tudi povračilo stroškov, povezanih s posredovanjem zastopnikov s sedežem zunaj kraja sedeža pristojnega sodišča, če zavarovanec po potrebi plača višjo premijo.

35 V obravnavanem primeru je G. Stark lahko izbral svojega odvetnika, ne da bi zavarovatelj temu nasprotoval. Poleg tega bi moral kriti zgolj stroške, povezane z oddaljenostjo odvetniške pisarne njegovega odvetnika od sedeža pristojnega sodišča, s čimer pa na splošno – s pridržkom preizkusov, ki jih bo v zvezi s tem opravilo predložitveno sodišče – ne more biti omejena svoboda izbire njegovega odvetnika.

36 Glede na vse zgoraj navedeno je treba na predloženo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 4(1) Direktive 87/344 razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni določbi, v skladu s katero se je mogoče dogovoriti, da lahko zavarovanec, ki sklene zavarovanje stroškov postopka, za svoje zastopanje v sodnem ali upravnem postopku izbere le osebo, ki je za to poklicno usposobljena in ima pisarno v kraju sedeža sodišča ali upravnega organa, ki je pristojen na prvi stopnji, če se ta omejitev, zato da se svobodi zavarovanca, da si izbere osebo, ki jo pooblasti za zastopanje, ne bi odvzelo bistvo, nanaša zgolj na obseg, v katerem zavarovatelj, ki sklepa zavarovanje stroškov postopka, krije stroške, povezane s posredovanjem zastopnika, in če je nadomestilo, ki ga ta zavarovatelj izplača, zadostno, kar pa preveri predložitveno sodišče.

Stroški

37 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Člen 4(1) Direktive Sveta z dne 22. junija 1987 o usklajevanju zakonov in drugih predpisov o zavarovanju stroškov postopka (87/344/EGS) je treba razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni določbi, v skladu s katero se je mogoče dogovoriti, da lahko zavarovanec, ki sklene zavarovanje stroškov postopka, za svoje zastopanje v sodnem ali upravnem postopku izbere le osebo, ki je za to poklicno usposobljena in ima pisarno v kraju sedeža sodišča ali upravnega organa, ki je pristojen na prvi stopnji, če se ta omejitev, zato da se svobodi zavarovanca, da si izbere osebo, ki jo pooblasti za zastopanje, ne bi odvzelo bistvo, nanaša zgolj na obseg, v katerem zavarovatelj, ki sklepa zavarovanje stroškov postopka, krije stroške, povezane s posredovanjem zastopnika, in če je nadomestilo, ki ga ta zavarovatelj izplača, zadostno, kar pa preveri predložitveno sodišče.

Podpisi